

KIUSAAMISEN EHKÄISYN JA PUUTTUMISEN SUUNNITELMA

päivitys 8/2022

Sisällys

1 YLEISTÄ	3
2 MITÄ KIUSAAMINEN ON? YHTEINEN NÄKEMYS KIUSAAMISESTA JA TAVOITE SEN EHKÄISEMISEKSI	3
3 KIUSAAMISEN EHKÄISEMINEN	4
4 KIUSAAMISEN PUUTTUMISEN KEINOT	7
5 KIUSAAMISEN PUUTTUMINEN	8
6 OHJAAVAT LAIT JA ASIAKIRJAT	8
7 SUUNNITELMAN ARVIOINTI	9
8 RYHMÄKOHTAINEN SUUNNITELMA (Liite 1).....	9
9 SUUNNITELMAAN PEREHDYTTÄMINEN JA SIITÄ TIEDOTTAMINEN	9

Liite 1: RYHMÄKOHTAINEN SUUNNITELMA

Laatinut: Susanna Pesonen (2014) Suunnitelman laadinnassa on käytetty teosta: Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa (Kirves & Stoor-Grenner)

Päivittänyt: Kati Savolainen (2022)

1 YLEISTÄ

Kuusamon kaupungin varhaiskasvatuksessa ennaltaehkäistään ja puututaan kiusaamiseen suunnitelmallisesti. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yksiköissä toimintaa ohjaa yhteinen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, joka on paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman liite.

Kiusaamisen ehkäisy ja puuttuminen nähdään Kuusamon varhaiskasvatuksessa ensisijaisesti hyvinvointityönä. Kiusaaminen on henkisesti vahingollista ja aiheuttaa traumoja, jotka saattavat säilyä aikuisuuteen asti. Kiusaaminen lisää lapsen turvattomuuden tunnetta ja on vakava uhka terveydelle, hyvinvoinnille ja motivaatiolle osallistua arjen toimintaan. Kiusaaminen vaikuttaa myös viihtyvyyteen ja haluun lähteä varhaiskasvatukseen tai esiopetukseen. Kiusatuilla on keskimääräistä enemmän mielenhyvinvoinnin haasteita, heikko itsetunto ja haastava saada kavereita ja ylläpitää ihmissuhteita. Kiusatulla voi olla myös masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta. Sekä kiusattu että kiusaaja tarvitsevat tukea ja aikuisen ohjausta kiusaamisen loppumiseksi.

Jokainen varhaiskasvatuksen henkilöstön jäsen rakentaa turvallista ja hyvinvoivaa arkea omasta tehtävänkuvastaan käsin. Aikuisen läsnäololla ja lasten ohjaamisella varmistetaan turvallisuus. Kuusamon varhaiskasvatus ja esiopetus perustuvat lapsen edun ensisijaisuuteen ja positiiviseen pedagogiikkaan. Lapsi on aktiivinen toimija omassa asiassa ikä ja kyvyt huomioiden. Jokainen lapsi huomioidaan yksilönä ja jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen varhaiskasvatus-/esiopetuspäivään. Lapsia ohjataan ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa. Varhaiskasvatusvuodet ovat ratkaisevassa roolissa, kun vuorovaikutukseen liittyviä asioita opetellaan, koska vuorovaikutus opitaan ryhmässä, suhteessa toisiin ihmisiin. Huoltajien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä kiusaamistilanteissa, niitä epäiltäessä sekä häirintä- ja väkivaltilanteissa. Sekä kiusaamisen kohteena tai epäiltynä olevan lapsen huoltajiin on yhteydessä joko opettaja tai yksiköstä vastaava aluejohtaja yhteydessä asiasta.

2 MITÄ KIUSAAMINEN ON? YHTEINEN NÄKEMYS KIUSAAMISESTA JA TAVOITE SEN EHKÄISEMISEKSI

Kaikki riidat ja konfliktit eivät ole kiusaamista, mutta niistä saattaa toistuessaan ja pitkään jatkuessaan tulla kiusaamista. Yksittäiset teot eivät siis ole kiusaamista, mutta niiden seurauksena lapsi voi tuntea itsensä uhatuksi.

Kiusaaminen on heikommissa asemassa olevaan henkilöön toistuvasti kohdistuvaa aggressiivista käyttäytymistä. ”Yhdelle ja samalle lapselle aiheutetaan toistuvasti pahaa mieltä”.

Kiusaamisen määrittelyssä on tärkeää huomioida lapsen oma kokemus kiusaamisesta. Toistuvasti kiusattu lapsi kokee yleensä kiusaamista monessa eri muodossa. Huomiota kiinnitetään myös lapsen kykyyn arvioida tilannetta.

Kiusaaminen on ryhmäilmiö, mistä voidaan tunnistaa useita rooleja: kiusaaja, kiusattu, apuri, kannustaja, puolustaja sekä hiljainen hyväksyjä. Varhaiskasvatus tapahtuu ryhmässä ja on tärkeä lasten kanssa opetella tunnistamaan aikuisen avustuksella kiusaaminen ja omaa roolia kiusaamisessa ikä ja kyvyt huomioiden. Tilanteiden ratkaiseminen voidaan tehdä lapsiryhmässä aikuisen ohjauksella, jolloin kaikki lapset oppivat, miten asioita voidaan ratkaista.

Kiusaaminen voi ilmetä epäsuorasti tai suorasti kiusattuun. Lisäksi se voidaan jakaa fyysiseen, sanalliseen tai psyykkiseen muotoon.

Fyysinen	Psyykinen	Sanallinen
• lyöminen • potkiminen • kamppaaminen • esteenä oleminen • vaatteiden repiminen • nipistely • kivien ja hiekan heittäminen • leikkien sotkeminen • tavaroiden rikkominen	• uhkailu • manipulointi • kiristäminen • ilmeily, ilveily • poissulkeminen • leikin sääntöjen muuttaminen • seläntakana puhuminen • puhumatta jättäminen • toisen kaverisuhteiden sotkeminen	• haukkuminen • nimittely • hännääminen • lällättäminen • vaatteiden, hiusten yms. ikävä kommentoiminen • rumin sanoin puhuminen • kuiskuttelu • juoruilu

Kiusaamiseen ja häirintään suhtaudutaan vakavasti. Kiusaamiseen puututaan aina ja tavoitteena on ennaltaehkäistä sen esiintymisen.

3 KIUSAAMISEN EHKÄISEMINEN

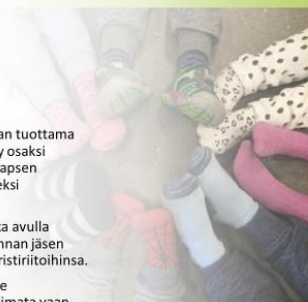
Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen positiivinen toimintakulttuuri tukee lasten hyvinvointia ja ehkäisee kiusaamista. Avoin vuorovaikutus lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä, aikuisten keskuudessa sekä keskinäinen kunnioitus, osallisuuden ja hyväksynnän kokemus, huolenpito ja välittäminen toisista ja yhteisestä ympäristöstä heijastuu yhteisön hyvinvointina. Yhteiset säännöt ja tutut rutiinit sekä lapselle asetetut selkeät odotukset luovat turvallisuuden tunnetta ryhmässä.

Yksittäisiä konflikteja ja ristiriitoja tasavertaisten lasten kesken ratkotaan lasten kanssa aikuisten ohjaamana heti arjen tilanteessa.

Varhaiskasvatuksessa ja erityisesti esiopetuksessa on käytössä MiniVerso-toimintamalli. Lapselle annetaan suora palaute väärin toimimisesta ja ohjataan tilanteen käsittelyyn. Henkilöstö on läsnä lasten arjessa ja ohjaa ja tukee sensitiivisesti havainnoiden ohjaa ja tukee lasten toimintaa koko varhaiskasvatus-/esiopetuspäivän ajan.

MiniVerso

- Varhaiskasvatuskentälle VERSO-ohjelman tuottama sovittelumalli eli MiniVerso on kehitetty osaksi varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria lapsen oikeuksien ja osallisuuden vahvistamiseksi riitatilanteissa.
- MiniVerso on selkeä toimintamalli, jonka avulla sovittelukoulutuksen saanut henkilökunnan jäsen auttaa lapsia itse löytämään ratkaisuja ristiriitoihinsa.
- MiniVerso luo edellytykset lasten aidolle osallisuudelle riitatilanteissa. Lasta ei leimata vaan kunnioitetaan ja kuunnellaan oman riitansa ja sen ratkaisun asiantuntijana.

MINI
VERSO
SOVITTELLAA

- Kiusaamisen ehkäisyssä olennaista on aikuisten asenteiden tarkistaminen. Tärkeää on ehkäisevän työn merkityksen tiedostaminen sekä johdonmukainen toiminta.
- Toimintayksiköissä kuuluu lapsen ääni ja se otetaan vakavasti. Lasten kanssa keskustellaan erilaisista tapahtumista, kiusaamisesta sekä kiusaamisen seurauksista. Aikuisen läsnäolo ja syli on saatavilla päivittäin.
- Lasten kanssa luodaan yhteiset säännöt käyttäytymiselle ja toiminnalle. Yksiköissä voidaan järjestää erilaisia lasten palaveriteita, joissa lasten kanssa keskustellaan ja heitä kuullaan.
- Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa painotetaan positiivisen vuorovaikutuksen ja palautteen vahvistamista sekä pyritään ennakoimaan niitä tilanteita, joissa joutuisi antamaan lapselle negatiivista palautetta. Aikuinen pyrkii ennakoimaan, jotta lapsi ei joutuisi tilanteeseen, jossa hänen keinonsa eivät riitä.
- Lasta kehuaan ja kannustetaan onnistumisissa. Jokainen lapsi huomioidaan päivän aikana positiivisesti lapsen itsetunnon vahvistamiseksi.
- Kaikkia lapsia tuetaan ja ohjataan kaverisuhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä tunne- ja vuorovaikutustaitojen suunnitelmallisen kehittämisen kautta. Aikuinen sanoittaa tunteita mm. draaman, leikin ja kirjojen kautta sekä keskustelee niistä lasten kanssa.
- Erityistä huomiota kiinnitetään kiusaamisen huomaamiseen sekä siihen, mistä kiusaaminen johtuu, erityisesti yritetään huomata epäsuora kiusaaminen.
- Leikin havainnointia, ohjaamista ja osallistumista korostetaan kiusaamisen ennaltaehkäisyn tärkeänä muotona.
- Ehkäisevä toiminta aloitetaan lapsiryhmän hyvällä tuntemisella ja ryhmäytymisellä. Ryhmäytymisen jälkeen aloitetaan ehkäisevän toiminnan painopisteiden valinta.
- Aikuisten tehtävä on huomata kiusaamisen ehkäisemiseen liittyvät pedagogiset tilanteet arjen tilanteissa. Kiusaamista ehkäisevä työ perustuu pienryhmätoimintaan, jota toteutetaan arjessa koko ajan. Pienryhmässä aikuisella on mahdollisuus havainnoida, osallistua sekä ymmärtää lasten sosiaalisia suhteita siten, että kiusaamiseen on helpompi puuttua.
- Aikuisen tehtävänä on edistää tasa-arvoa ja opettaa lapsia hyväksymään erilaisia ihmissuhteita, toimia syrjimättä sekä sietää pettymyksiä. Lapsia haastetaan kokeilemaan ja huomaamaan, että voi olla kivaakin vaihtaa leikkikaveria.
- Konkreettiset ehkäisevän toiminnan menetelmät ja tavat kukin tiimi valitsee itse ja kirjaa ne omiin suunnitelmiinsa. Esimerkkejä positiivisen pedagogiikan menetelmistä kuvassa. Suunnitelmat laaditaan syksyisin, ja niitä täydennetään sitä mukaa kun lasten taidot karttuvat. Tiimikohtaisiin suunnitelmiin kirjataan kuvaukset myös vuorovaikutus- ja sosiaalisista tilanteista, ei vain kiusaamistilanteista.
- Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöä koulutetaan säännöllisesti ja ohjataan tutkittuun tietoon pohjautuvien mallien käyttöönottoon. Menetelmät täydentävät toisiaan.
- Jokaiseen varhaiskasvatuksen toimintayksikköön on luotu vuosittain päivitettävä hyvinvoinnin vuosikello, jossa painottuu lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen yksikön toimintakulttuurissa.

Positiivinen pedagogiikka hyvinvointityön perustana

- Tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen
- Pienryhmätoiminta; Kili, Kuttu, Vuorovaikutusleikki ja Jänis -tarinat
- Lapsen päivä
- Vahvuuksien ja taitojen esille nostaminen
- Vahvuus Varis-materiaali, tunnekortit, Jukka Hukka, Molli, Fanni, Piki -materiaalit
- Tilannekortit, tapahtumakuvat
- Harjoitteita STOP, ÄLÄ oman tilan ajatus, miten saa koskea. Kehon osat, mihin saa koskea mihin ei, oikeus omaan kehoon
- Hyvät tavat, huomaavaisuus
- Rauhoittumistapojen pohtiminen yhdessä lasten kanssa
- Pilvi-pii tunnehahmo aikuisen taskussa
- Viitottu rakkaus-materiaali
- Mieli -materiaali, taidekuvat (henkilöstö koulutettu)

- Perheiden kanssa tehdään luottamuksellista ja avointa yhteistyötä lapsen asioissa ja huoltajia osallistetaan toimintaan ja palvelun kehittämiseen. Yksiköissä järjestetään esimerkiksi vanhempainiltoja ja perheiltoja, joiden tavoitteena on lisätä yhteisöllisyyttä ja tiedottaa ajankohtaisista yhteisistä asioista. Huoltajia tiedotetaan ryhmän säännöistä ja kiusaamisen vastaisesta toiminnasta. Luottamuksellinen ja avoin yhteistyö huoltajien kanssa on tärkeää – näin ollen on helpompi keskustella mahdollisista ongelmista jo varhaisessa vaiheessa.

4 KIUSAAMISEN PUUTTUMISEN KEINOT

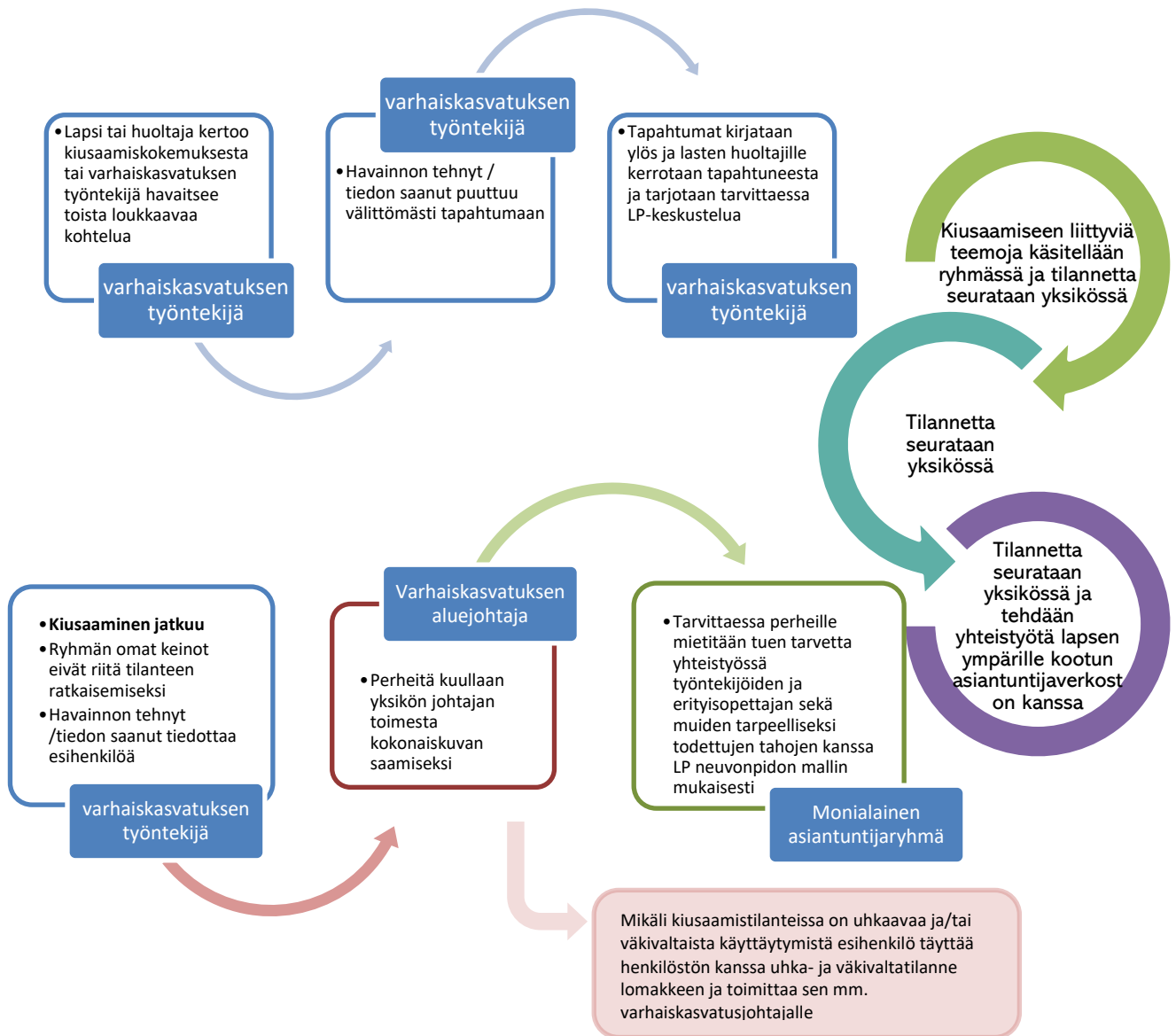
Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön tehtävä on luoda ja ylläpitää sellaista ilmapiiriä, jossa lapsi uskaltaa tulla kertomaan hänelle tapahtuneita asioista ja jossa hän luottaa aikuisiin. Lapsia rohkaistaan kertomaan kokemuksistaan varhaiskasvatuksessa ja kotona.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa jokainen henkilökunnan jäsen puuttuu kiusaamiseen heti sitä nähdessään, yhdessä sovituilla tavoilla sekä arvioi ja havainnoi lapsiryhmää.

- Kiusaamistilanteisiin puututaan heti.
- Kiusaamistilanteeseen puuttuu se aikuinen, joka on paikalla.
- Jälkiselvittely tapahtuu aina omassa ryhmässä oman aikuisen kanssa.
- Aikuinen pysäyttää kiusaamistilanteen jämäkästi sekä ilmaisee selkeästi eleille ja ilmeillä, että toiminta ei ole oikein.
  - Epäsuoraan kiusaamiseen puuttuminen: puuttuminen heti, tapahtumien selvittäminen ja keskustelu, aikuisen esimerkki ja mukaan meneminen, auttaminen leikkiin mukaan.
  - Suoraan kiusaamiseen puuttuminen: tilanteen rauhoittaminen, mahdollinen aikalisä.
- Oman ryhmän aikuiset tiedottavat kiusaamiseen puuttumisesta tai sen epäilystä sekä kiusatun että kiusaajan huoltajia ja harkitsevat, tarvitaanko selvittelyyn huoltajia mukaan. Huoltajien tuki varhaiskasvatuksen henkilöstölle on tärkeää. Huoltajien osallistuminen ja tietoisuuden lisääminen aiheesta ovat tarpeen, jotta kiusaamiseen puuttuminen tuo toivotun tuloksen ja kiusaaminen loppuu. Perheille tarjotaan mahdollisuus LP-keskusteluun tarvittaessa, jossa perheen tilannetta arvioidaan ja mietitään, miten lapsen suotuisaa kasvua voidaan edistää yhdessä.
- Seuraamuksen tulee olla tasapuolinen ja oikeudenmukainen. Aikuisen tulee toimia puolueettomasti.
- Aikuisen täytyy tietää, mitä todella tapahtui ennen kuin seuraamuksia voi seurata. Kiusaamistilanteen kumpaakin osapuolta kuullaan.
- Puuttumisessa varmistetaan tapahtumien todellinen kulku ja tausta, ettei kyse ole väärinkäsityksestä. Aikuinen toimii lapsen tulkkina, koska lapselta voi puuttua sanat kertoa kokemastaan
- Seuraamukset voivat olla yksilöllisiä ja ne riippuvat lapsen temperamentista. Esimerkiksi jollekin lapselle riittää aikuisen ”tyytymätön” katse ja toinen saattaa tarvita aikalisän.
- Anteeksipyynnön merkityksestä keskustellaan.
- Sekä kiusaajaa että kiusattua tuetaan ja autetaan tilanteesta selviytymisessä
- Kiusaamisen päättymisen toteutumista seurataan lasten havainnointia tehostamalla.
- Kiusaamistilanne dokumentoidaan
- Tarvittaessa kootaan lapsen ympärille asiantuntijaverkosto LP-neuvonpidon mallin mukaisesti. Perheille suunnattujen palvelujen kehittämistarpeiden esiin noustessa, tieto toimitetaan Kuusamon kaupungin LAPE-työryhmälle.

5 KIUSAAMISEN PUUTTUMINEN

6 OHJAAVAT LAIT JA ASIAKIRJAT

- YK:n lapsen oikeuksien sopimus
- Varhaiskasvatuslaki
- Perusopetuslaki
- Opiskeluhoitolaki
- Varhaiskasvatussuunnitelmat (valtakunnalliset perusteet ja paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma)
- Esiopetussuunnitelmat (valtakunnalliset perusteet ja paikallinen esiopetussuunnitelma)
- Kaupungin strategia, painopisteet
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

7 SUUNNITELMAN ARVIOINTI

Kuusamon kaupungin varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma tarkistetaan säännöllisesti toimintavuosittain.

Ryhmäkohtaisia suunnitelmia arvioidaan tarvittaessa. Uudet suunnitelmat laaditaan toimintakauden käynnistyttyä, ryhmäytymisen jälkeen.

Huoltajilla on mahdollisuus antaa palautetta suunnitelmasta.

8 RYHMÄKOHTAINEN SUUNNITELMA (Liite 1)

Ryhmäkohtaiseen suunnitelmaan kirjataan seuraavat asiat:

- Ryhmän rakenne
- Ryhmän tilanne
- Kiusaamisen ehkäisyn keinot
- Kiusaamisen puuttumisen keinot

9 SUUNNITELMAAN PEREHDYTTÄMINEN JA SIITÄ TIEDOTTAMINEN

Henkilökunta perehtyy kaupungin yhteiseen suunnitelmaan ja laatii tiimeittäin oman, ryhmäkohtaisen suunnitelman.

Huoltajia tiedotetaan suunnitelmasta: kiusaamisen ehkäisystä ja puuttumisesta (esim. vanhempainilloissa).

Suunnitelma on hyvä liittää perehdytyskansioon opiskelijoita, sijaisia yms. varten.

Ryhmän nimi: _____

Lukuvuosi: _____

Henkilökunta: _____

_____

Ryhmän rakenne (lasten lkm, ikä- ja sukupuolirakenne): _____

_____

_____

Ryhmän tilanne ja tavoitteet (vuorovaikutus- ja sosiaaliset tilanteet & kiusaamistilanteet):

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

